

УДК 378:377.091.12011.3-051:004(045)

Ребенок В. М.

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті проаналізовано проблему активізації пізнавальної діяльності майбутніх учителів професійної підготовки та використання інформаційних технологій, які дають перспективу для реалізації різноманітних цілей навчання технічних і педагогічних програмних засобів. Визначено, що активна комп'ютеризація вищого навчального закладу відкриває великі можливості розвитку педагогічної освіти для майбутніх учителів професійної підготовки. Інформаційні технології підвищуючи активність фахівців, ведуть до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання. Самоосвітні навички створюють умови для постійного поповнення знань, допомагають найбільш швидко орієнтуватися і впроваджувати у практику ВНЗ передові наукові досягнення.

Ключові слова: активізація пізнавальної діяльності, професійна підготовка, комп'ютерні технології, професійна діяльність, самостійність.

Актуальність проблеми дослідження. У зв'язку з глибокими соціальними й економічними перетвореннями у суспільстві сучасний ринок праці висуває до майбутніх учителів такі вимоги, як гнучкість мислення, розуміння суті економічних процесів, вміння самостійно виявляти й вирішувати проблеми, швидко орієнтуватися у виробничих ситуаціях та приймати рішення. Це ставить перед освітою завдання формувати у майбутніх учителів вміння самостійно навчатися, нестандартно мислити, займати активну життєву позицію, здатність бути відкритими для толерантного сприйняття різних точок зору. В умовах гуманізації освіти існуюча теорія та технологія масового навчання мають бути спрямовані на формування сильної особистості, здатної жити і працювати у складних умовах нашого сьогодення, сміливо визначати власну стратегію поведінки, здійснювати етичний вибір, бути відповідальним за нього, бути спроможною до навчання упродовж усього життя, до саморозвитку та самореалізації.

У наш час зростає кількість тих громадян, які прагнуть здобути вищу педагогічну освіту за умови динамічного зростання вимог до майбутніх фахівців. Тому цілком природним, умотивованим є те, що майбутнім учителям у процесі навчання доводиться засвоювати значний обсяг інформації, оволодівати вміннями і навичками у сфері майбутньої професії. Цьому значною мірою сприяють уже майже усталені інформаційні технології. Виникнення й повсюдне поширення комп'ютерної техніки, засобів передачі й обміну інформацією стимулює створення різноманітних програмних засобів навчального призначення. Інформаційні технології дозволяють перетворити персональний комп'ютер у потужний засіб освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням активізації пізнавальної діяльності майбутніх викладачів присвячені роботи таких авторів: А.А. Вербицького, В.М. Вергасова, Ю.К. Бабанського, Л.К. Гребінкиної, І.А. Захарової, В.В. Кузьменко, В.І. Рибальського, З.І. Слєпкань, А.М. Смолкіна, М.М. Сказкіна.

Проблему інформаційних технологій навчання досліджували вчені та педагоги: М.С. Головань, Р.С. Гуревич, В.В. Дровозюк, М.І. Жалдак, О.В. Жильцов, Ю.О. Жук, І.М. Забара, В.М. Касаткіна, Г.О. Козлакова, В.І. Клочко, В.В. Лапінський, І.І. Мархель, Ю.І. Машбиць, Н.В. Морзе, Т.О. Олійник, А.В. Пеньков, Ю.С. Рамський, Є.М. Смирнова, В.К. Сидоренка, Н.Т. Тверезовська, О.М. Торубара, А.В. Фіньков, Т.І. Чепракова, М.Ф. Юсупова.

Мета статті – розкрити особливості активізації пізнавальної діяльності майбутніх учителів професійної підготовки у процесі використання інформаційних технологій.

Виклад матеріалу. З упровадженням комп'ютера у ВНЗ та появою на ринку інформаційних технологій усе більш з'являється перспектив для реалізації різноманітних цілей навчання технічних і педагогічних програмних засобів, які швидко зміщуються у бік застосування комп'ютера, а саме реалізації сучасних технологій навчання. Такий підхід передбачає використання комп'ютера як потужного засобу навчання, що може у наочній формі подати будь-яку інформацію, яка забезпечить підвищення ефективності навчального процесу [2].

Необхідно створити таку систему методичної підготовки майбутнього учителя професійної підготовки, яка має формувати здатність його до самостійного засвоєння знань, інформації, а також уміння здобути знання використовувати, застосовувати, творити власний стиль роботи.

Проблема активізації пізнавальної діяльності є одним із найбільш складних питань психології, педагогіки, методики, і, незважаючи на значну кількість літератури, залишається актуальною.

Д.В. Чернілевський та О.К. Філатова наголошують, що [6] майбутній учитель професійної підготовки може здійснювати пізнавальну діяльність як за власною ініціативою, зумовленою викликанною пізнавальною потребою або інтересом, так і «примусово». Інформаційні технології підвищуючи активність фахівців, ведуть до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання.

Майбутній учитель професійної підготовки може виконувати свою пізнавальну діяльність за суворо запропонованими йому алгоритмами, які регламентують виконання кожної операції і контроль її правильності. Ця регламентація або здійснюється самим учителем, або записується у вигляді спеціально підготовлених дидактичних засобів. Якщо фахівець працює за навчальними книгами, в яких не задані способи пізнавальної діяльності й контролю її якості, він самостійний у виборі. Якщо майбутній учитель, прослухавши лекцію або поспостерігавши за діяльністю іншої людини, опісля сам прагне відтворити – він несамостійний, його діяльність йому задана, хоча і не явно.

Працюючи під керівництвом викладача, майбутній учитель професійної підготовки одержує завдання-інструкцію, що містить інформацію про те, яку літературу можна опрацювати з даної проблеми. Читання літератури не тільки розширює знання майбутніх учителів, а й виробляє і закріплює такі навички самоосвіти, як уміння працювати з науково-методичною літературою, підбирати її відповідно до проблеми, що їх цікавить, адаптувати одержану інформацію до конкретних умов роботи.

Самоосвітні навички створюють умови для постійного поповнення знань, допомагають найбільш швидко орієнтуватися і впроваджувати у практику ВНЗ передові наукові досягнення. Це позначається на розвитку і зміцненні професійних знань і якості викладання професійного навчання у ВНЗ.

Створення ситуації успіху в навчанні і практичній діяльності. У майбутнього вчителя професійної підготовки, який одержав позитивну оцінку, з'являється бажання ще раз відповісти на занятті, краще підготувати заняття під час педагогічної практики, прочитати додаткову літературу. Ситуація успіху породжує впевненість у своїх силах, сприяє більш швидкому подоланню психологічних бар'єрів у роботі з майбутніми учителями професійного напрямку, створює комфортну обстановку для самовдосконалення. Усе це безпосередньо впливає на формування професійних знань, що призведе надалі до прагнення домагатися високих результатів.

Комплексне застосування даних умов під час розробки і використанні у навчальному процесі ВНЗ забезпечує найбільшу ефективність діяльності викладача з формування професійних знань і дозволяє зробити процес навчання майбутнього учителя професійної підготовки творчим, самостійним і спрямованим на всебічну підготовку майбутніх фахівців до роботи у ВНЗ.

Трансформація майбутнього учителя професійної підготовки в один із чинників розвитку пізнавальної діяльності дає можливість перетворити самоорганізацію діяльності в один із факторів розвитку пізнавальної активності фахівця. Інтелектуальна діяльність пов'язана з пошуком на шляху до пізнання через виконання самостійної роботи під час лекції, на лабораторно-практичних заняттях, і в позаурочний час, тобто вся та розумова робота. Вдосконалення і розвиток самостійної роботи майбутніми учителями в умовах застосування різних методів і засобів навчання є одним з основних аспектів покращання якості викладання у ВНЗ [5].

Не можна забувати і про засоби представлення звукової інформації –магнітофони, електрофони, програвачі компакт-дисків. В деяких ВНЗ функціонують відеомагнітофонні класи. Майбутні учителі професійної підготовки, які пропустили з будь-якої причини лекцію, можуть переглянути і опрацювати її зміст. Іноді на відеоплівку записують також практичні заняття.

Лекції, записані на відеомагнітофон, широко практикуються в навчальних закладах зарубіжних країн, особливо США та Германії. За допомогою відеокамер проводиться зйомка лекцій кращих викладачів – майстрів своєї справи. Записи лекцій робляться, як правило, у спеціально обладнаних приміщеннях, текст їхній більш лаконічний. Комп'ютери можуть працювати в різних режимах: автоматизованого довідкового пристрою, який відкриває майбутньому учителю професійної підготовки доступ до значних обсягів інформації і забезпечує швидкий пошук необхідних йому відомостей; універсального імітатора, формуючого різні текстові і матеріалізовані моделі; здійснення компонентів самоконтролю і низку дій самонавчання.

Застосування інформаційних технологій у сучасне виробництво, економіку потребує майбутніх учителів, мобільних у споріднених видах діяльності, здатних творчо мислити, самостійно приймати рішення, володіти навичками комерційної, підприємницької діяльності, культурою ділових стосунків, спілкування. Саме тому в навчальних закладах розвинених країн світу, зокрема Великобританії, майбутні вчителі та викладачі мають можливість користуватися інформацією глобальної комп'ютерної мережі. Застосування комп'ютерної технології значно підвищує якість професійної підготовки майбутніх учителів із меншими затратами, ніж на базі традиційних методів навчання [7].

Перед дидактичною системою вищої школи стоїть багато різних проблем, кожна з яких не обов'язково має однозначний розв'язок. Однак є всі підстави вважати, що вимога інтенсифікації

навчального процесу як одного з головних напрямів розвитку системи освіти може бути виконаною, якщо поряд із іншими заходами для поліпшення викладання у ВНЗ на службу системи вищої освіти будуть покладені сучасні засоби опрацювання і поширення інформаційних технологій.

Використання сучасних інформаційних технологій є актуальним і виправданим у першу чергу для тих категорій майбутніх учителів професійної підготовки, які надають перевагу комп'ютеру як засобу самостійного вивчення і самостійного доступу до будь-якої інформації. Кількість таких фахівців постійно зростає, особливо серед молоді й фахівців у галузі комп'ютерної техніки. Фахівець уже вбачає в сучасному комп'ютері засіб самостійної інтелектуальної праці та доступу до інформаційного середовища, необмеженого простором і способом передачі. Не випадково деякі педагоги вважають, що впровадження сучасних технічних засобів навчання у практику навчального процесу ВНЗ – це подія самої виняткової важливості. У той самий час, говорячи про модернізацію навчання, не можна забувати і про подальший розвиток традиційних елементів дидактичної системи, зокрема про вдосконалення такого універсального засобу навчання як книга.

Історія цивілізації дуже міцно пов'язана з розвитком писемності. Щораз, коли з'являлася більш досконала технологія відтворення тексту, людство вступало в новий етап свого розвитку. Зараз ми стоїмо на порозі нової культурної революції – електронна література спроможна не тільки здійснити переворот у видавничій справі, а й змінити сам процес читання.

Не роблячи видимого впливу на тиражі традиційних видань електронні версії несуть у собі «метафізичне» заперечення паперу як носія інформації. Будь-який користувач інформаційних технологій знає, що кількість традиційних літературних творів у мережі збільшується з місяця в місяць. Крім того, з'являються цілком нові видання електронні, що базуються на мультимедійних технологіях. Вони несуть не тільки небачений раніше обсяг текстової інформації, а й супроводжують її прекрасними кольоровими ілюстраціями, фрагментами мультфільмів і відеофільмів, музичним і мовним супроводом.

Персональний комп'ютер наділений властивістю сприймати відповіді майбутніх учителів професійної підготовки і реагувати на них запрограмованим чином. Ця здатність становить собою, очевидно, найважливішу його дидактичну перевагу. Вона дозволяє використовувати комп'ютер для реалізації вказаної функції управління процесом навчання [1].

Підручник, який є засобом навчання й основою в навчанні, може бути доповнений, за потреби, такими засобами, як комп'ютерні навчаючі системи в звичайному і мультимедійному варіантах, мережні навчальні матеріали, аудіо навчально-інформаційні матеріали, відео навчально-інформаційні матеріали, електронні підручники, лабораторні дистанційні практикуми, електронні бібліотеки з віддаленим доступом.

Із зростанням рівня інформатизації суспільства, розширенням можливостей доступу до різних інформаційних фондів навчальні заклади все більше і більше виконують орієнтуючу роль у взаємодії фахівця з гнучкою і розгалуженою інформаційно-освітньою сферою. Важливою і неодмінною рисою є самостійний вибір кожним фахівцем освітніх цілей і засобів їхнього досягнення [3].

Тому потрібно постійно розробляти і вдосконалювати методичні рекомендації з інформаційних технологій, знаходження, відбору й опрацювання інформації із застосуванням мережних технологій у самостійній роботі та майбутній професійній діяльності майбутнього учителя професійної підготовки. Слід також зазначити, що під час добору матеріалу можна представити різні погляди на деякі сучасні наукові теорії і підходи, тим самим сприяти організації дискусій, що само собою є важливим елементом сучасної освіти.

На основі інформаційних технологій можна створювати так звані педагогічні програмні розробки де в основі має бути матеріал для самостійної роботи, який тісно пов'язаний із навчальним матеріалом у ВНЗ, а також може містити додаткові відомості, що доповнюють прослуханий майбутніми учителями професійної підготовки матеріал [4].

Майбутній учитель професійної підготовки, маючи в своєму розпорядженні педагогічні програмні розробки, може відтворити прослухану лекцію, практичне заняття. Під час цього він може, вводячи свої числові дані в комп'ютер, що працює за програмою, наведеною в педагогічній програмній розробці, не просто відтворити заняття, а й одержувати нові результати, які можуть слугувати підтвердженням того чи іншого закону, формули чи теореми. Це є важливим чинником активізації пізнавальної діяльності навчання у процесі самостійного опрацювання матеріалу.

Активне впровадження інформаційних технологій навчання є актуальним питанням змісту й форм самостійної роботи майбутнього учителя професійної підготовки. Розмаїття використання ТЗН, що містить у собі окремі елементи самостійної роботи, які здебільшого мають форму багаторівневих тестів з окремих тем навчальної дисципліни. Однак тут немає єдиного погляду на формування структури самостійної роботи та єдиної методології.

Висновки. Вдосконалення процесу навчання визначається прагненням викладачів активізувати навчально-пізнавальну діяльність майбутніх учителів професійної підготовки. Суть активізації навчання їх полягає в такій організації навчальної діяльності, при якій фахівець набуває основних навиків отримання знань і на основі цього навчиться самостійно добувати знання. Для ефективного навчання

майбутніх учителів професійної підготовки викладачу необхідно методично правильно організувати навчальний процес. Особлива роль у цьому припадає на принципи організації навчання. Жоден принцип не може реалізувати, не спираючись при цьому на принцип активності в навчанні.

Використані джерела

1. Брусенцов Н.П. Микрокомпьютерная система обучения «Наставник» / Н.П. Брусенцов, С.П. Маслов, Х. Рамиль Альварес. – М. : Наука., 1990. – 224 с.
2. Булах І.Є. Теорія і методика комп'ютерного тестування успішності навчання (на матеріалах методичних навчальних закладів) / Булах Ірина Євгенівна: Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. – К., 1995. – 430 с.
3. Зязюн І.А. Філософія неперервної освіти / І.А. Зязюн // Система неперервної освіти: здобутки, пошуки, проблеми. / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, у 6-ти книгах. – Кн. 1. – Чернівці : Митець, 1996. – С. 13-16.
4. Кондратюк В.Д. Формування професійних знань майбутніх учителів трудового навчання засобами інформаційних технологій / В.Д. Кондратюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. – Випуск 8 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ООО «Планер», 2005. – С. 329-336.
5. Костишина Г.І. Теоретико-методичні аспекти розробки і проведення лабораторно-практичних робіт з фізики: нові підходи / Г.І. Костишина // Наукові записки. – Серія : Педагогіка і психологія. – Вип. 4. – Вінниця : ВАТ «Віноблдрукарня», 2001. – С. 13-16.
6. Чернилевский Д.В. Технология обучения в высшей школе. Учебное пособие / Д.В. Чернилевский, О.К. Філатов [Под ред. Д.В. Чернилевского]. – М.: Экспедитор, 1996. – 288 с.
7. Bandert-Drowns R.L. Effectiveness of computer-based education in secondary schools / R.L. Bandert-Drowns, C.L. Kulik // Journal of Computer-Based Instruction. – 1985. – v. 12.-3.

Rebenok V.

ACTIVATION OF COGNITIVE ACTIVITY OF FUTURE PROFESSIONAL TRAINING TEACHERS DURING USAGE OF INFORMATION TECHNOLOGIES

The article deals with the problem of cognitive activity of future professional training teachers training and usage of information technologies that give perspective to implement various technical learning objectives and educational software. It is determined that the active computerization of higher education offers great opportunities for the development of pedagogical education for future teachers of vocational training. Information technologies increasing professionals` activity, lead to the restructuring of the educational process towards independent learning. Self-education skills create conditions for constant updating of knowledge, help to navigate faster in practice and introduce advanced university scientific achievements.

It is stated that the complex application of these conditions during the development and use in the educational process of high school provides the greatest efficiency of the teacher to build professional knowledge and skills and to make the process of training of future teachers` training creative, independent and aimed at the comprehensive training of future specialists for work in the universities. Independent work of future teachers of professional training to learning some educational material in a particular subject can be performed in laboratories and academic reading room of the library, computer classes, as well as at home.

It is proved that modern information technologies are relevant and justified in the first place for those categories of future teachers of professional training, who prefer the computer as a means of self-study and independent access to any information. The number of such professionals is growing, especially among young people and experts in the field of computer technologies. The specialist already sees the modern computer as the means of independent intellectual work and access to information environment, unlimited by space and transfer methods. The pedagogical logic of using the computer effectively requires from the teacher to go away physically and fundamentally review their role. However, in terms of mass education without information technologies it is impossible to solve this problem. An important law of development of modern educational system is the growth of technical equipment of educational process. With the growth of the information society, improving accessibility to different information assets, secondary schools increasingly perform the orienting role in cooperation of the specialist with flexible and extensive information educational sphere.

Key words: *activation of cognitive activity, professional training, computer technologies, professional activity, independence.*

Стаття надійшла до редакції 15.03.2017 р.